

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

הלכתא גבירתא כלא דפרק א'

משנה ג ד עולת ראייה אינה באה אלא מן החולין. ומשא"כ שלמי חגיגה באות ממעות מעשר שני מעורבות עם מעות חולין והוא שיהי' שיעור אכילה ראשונה מהחולין. ויוצא ידי שלמי חגיגה במעשר בהמה ואין מביאין אותו ביי"ט גזירה שמא יעשר ביו"ט. וחובות ידי שלמי שמחה יוצא בגדרים ובנדבות ובמעשר בהמה, והכהנים בחטאת ובאשם ובכבוד וכחזה ושוק, אבל לא בעופות ולא במנחות שאינן כשר המשמח.

משנה ה מי שהיה לו אוכלים מרובים ונכסים מעוטין מביא שלמי חגיגה מרובין ועולות ראי' מעוטין, ולהיפוך באוכלין מעוטין ונכסים מרובים מביא עולות ראייה מרובות ושלמי חגיגה מעוטות, וזוהו זה מועט לא יפחות ממעה לעולה ושתי כסף לשלמים וזוהו זה מרובה על זה נאמר ככרכת ה' א' אשר נתן לך.

משנה ו מי שלא הקריב ביי"ט ראשון עולת ראייתו ושלמי חגיגתו הרי זה מקריבן כשאר ימות הרגל ומצוה להקדים בראשון, לא הקריב בשוגג או מזיד יקריב בשני ושלישי ואילך וכל המאחר הרי זה מגונה ועליו נאמר נוגי המועד אספת, ויכול לשלם תשלומי ראשון דסוכות אפילו בשמיני, ובשבעות יש לו תשלומין כל ששה ימים שלאחר החג. עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו ועל זה וכו' נאמר מעות לא יוכל לתקן.

משנה א כ שלשה מצות עשה נצטוו ישראל בכל רגל מג' רגלים ואלו הן הראייה והחגיגה והשמחה, הראייה היא שנראה פניו בעזרה ביום טוב הראשון של חג ויביא עמו קרבן עולה מעוף או מבהמה וכשכא לעזרה ביום א' ולא הביא עולה עובר כעשה דיראה כל זכורך וכלית דלא יראו פני ריקם ואינו לוקה ולא עשה מעשה. החגיגה היא שיקריב שלמים ביי"ט א' כבא ליראות והשלמים רק מבהמה. ונשים ועבדים פטורים מראייה וחגיגה וכל האנשים חייבים חוץ מחרש אעפ"י שהוא מדבר ואפילו חרש באזנו אחת וכן הסומא אפ"י בעינו אחת וכן החגר אפילו ברגל אחד והאלם אעפ"י שהוא שומע, ושוטה וקטן וטמא וערל וכן הזקן והחולה והרך והענוג מאד שאינם יכולים לעלות על רגליהן וטומטום ואנדרוניגוס שהן ספק אשה וחציו עבד וחציו בן חורין. וכל קטן שיכול לאתו כידו של אביו לעלות מירושלים להר הבית אביו חייב להעלותו ולהראות בו לחנכו במצות. משא"כ בקטן חגר או סומא או חרש אפילו בא' [כנ"ל באנשים] אעפ"י שראוי לרפואה. ואעפ"י דמדאורייתא אין שיעור לראייה וחגיגה דכתיב איש כמתנת ידו מד"ס הוא שלא יהא קרבן עולת ראייה פחות משהו מעה כסף ולא שלמי חגיגה פחות משהו שתי כסף ומצוה להביא כפי עשרו, וכל החייב בראי' חייב בחגיגה. והשמחה הוא שיקריב שלמים יתר על שלמי חגיגה ולא נתנו חכמים בהן שיעור וכולן חייבין בשמחה אף הנשים חוץ מחרש שוטה וקטן וערל וטמא.

תפארת יעקב פ"א הלכתא גבירתא מ"א וכו' חייבים בשמחה אף הנשים. וז"ע לענין עבדים דלוי' כיון דלוי' חייבין על האשה רק העל מחויב לשמחה אולי הענד פטור. ואולי הוא ג"כ בכלל ושמחה אמה ונימך.

חגיגה פרק ב

ר' עובדיה מברסגורא

תוספות יום טוב

פ"ב א אין דורשין בעריות כו'. ומה שהביא זה הענין זוה המקום היה למה שאמר צמה שקדם הן הן גופי תורה. הרמז"ס. ומ"ש הר"ב צמו מאנוסמו. אחיה מדרשא מפורש צמיס ינמות: בשלשה. לשון הר"ב לשלשה. הכי מפרש בגמרא דאל"כ היכי קאמר ולא במרכבה ציחיד. וכיון שהוא יחידי ואינו שומע מרצ הרי הוא מצין מדעתו. ואפ"ה אמרת לא. והדר קאמר אלא א"כ היה לשלשה או יותר, דאמר קרא (דברים ד') כי שאל נא לימים ראשונים, יחיד שואל ואין שנים שואלים:

פ"ב א אין דורשין בעריות כו'. ומה שהביא זה הענין זוה המקום היה למה שאמר צמה שקדם הן הן גופי תורה. הרמז"ס. ומ"ש הר"ב צמו מאנוסמו. אחיה מדרשא מפורש צמיס ינמות: בשלשה. לשון הר"ב לשלשה. הכי מפרש בגמרא דאל"כ היכי קאמר ולא במרכבה ציחיד. וכיון שהוא יחידי ואינו שומע מרצ הרי הוא מצין מדעתו. ואפ"ה אמרת לא. והדר קאמר אלא א"כ היה לשלשה או יותר, דאמר קרא (דברים ד') כי שאל נא לימים ראשונים, יחיד שואל ואין שנים שואלים:

צינונים פ"ב א אין דורשין בעריות. י"א ע"ב מ"י פכ"ב מהל' אסורי ביאה ה"י. ו"א במע"ב. מ"י פ"ד מהל' אסורי ביאה ה"י.

שינויי נוסחאות פ"ב א בשלשה. כתיב לשלשה וכן נקמין לשנים. ליחיד ואינו נכון דנמני מפרש לה כן.

ח"א מהרש"א פ"ב א משנה בעריות בשלשה כו'. נמני מוקי לה כספרי עריות כו'. פ"ב אין מפורש כו'. כגון צמו מאנוסמו ואם פטור כו' ע"ל. ולשן ספרי וכו' לא משמע כן. ומתוך ספרי י"ן למדתי לפרש ספרי ממש וסד אסורי עריות כגון סד אסורי אסותו דהשטן מזה את ישראל צמיתיה שהרי עלם נהמלת בניו היה שקין והכל נשאו אסותם ואין האדם לן בשללו לאסור. וכן באסורי אסות אסותו אין אדם לן בשללו שמתו של יעקב שלימה היפה ונשא אסות אסותו והקן תרי דשקלי וטרי כהדלי ולא שמתו טעם סוד בה מרנן ואמי למשני אסותא בעריות כי ה"ל. והשפא ינחא דהיה ספרי עריות דומה ממש למעשה בראשית ולמעשה מרכבה שהם ודאי סודות ודברים נספריים ממש.

פירוש המשניות להרמב"ם

מדעתו. והוא שיתעורר מעצמו ויבין הכוונה מעצמו ולא יהיה צריך לפירוש אלא שרומזין לו הרמזים והוא סובר בהן סברתו ושיקול דעתו. וזה ענין אמרם מוסרים לו ראשי פרקים לפי שיש שם ענינים הרבה יחצירו בגפשות השלמים מבני אדם ואם פירש אותם אדם בלשונו ודמם בדמיונות יתקשו ויצא מן הכוונה. ושמע ממני מה שנתבאר לי לפי מחשבתי ממה שאיתי מדברי החכמים. והוא שהם מבינים במעשה בראשית החכמה הטבעית וההעמקה בהתחלות המציאות. ורוצים במעשה מרכבה חכמת אלהית שהוא הדבור ככל המציאות ובמציאות הבורא בידעתו ותארו וחיוב כל הנמצאים ממנו והמלאכים והנפש והשכל הרב באדם ומה שיהיה אחר המיתה ולפי שגדלו אלו החכמות השתים הטבעית והאלהית וראוי להם להיותם גדולות ומנעו מללמדם כשאר החכמות הלמודיות. ונודע כי כל אדם בטבעו משתוקק לכל החכמות

פ"ב א אין דורשין בעריות בשלשה כו'. אומר שאסור לדרוש בספרי עריות א"כ הם השומעין פחות משלשה והטעם שלא יתעסק האחד להקשות על הרב והשנים להקשות זה עם זה ויטרדו מחשבתם ולא יבינו המשפט הישר בספרי עריות. ומרוב תאות בני אדם בזה הענין יורו היתר לעצמן כשיפול ביניהן ספק מה ששמעו מן הרב והולכין להקל. ואמרו לא במעשה בראשית בשנים. כל שכן אם הם יותר ואמרו כי שאל נא לימים ראשונים יחיד שואל ואין שנים שואלין והטעם כבר זכרנוהו בפתיחת דברינו בזה החבור. והוא כי ההמון אינם יכולים להבין אותן הענינים ואינם מתלמדין אלא מאחד לאחר בקבלה כי מעט מועיר הוא מה שישיכילו מהם ההמון וכשישמעם הסכל תשחבש אמונתו ויחשוב שהם סותרין האמת והוא האמת והנכון. ומעשה מרכבה אין דורשין בו כלל אפילו ליחיד אלא א"כ היה כמו שאמרו חכם ומבין

מלאכת שלמה

נמי נפשו של אדם מתאוה להם ומשני עריות בין בפניו בין שלא בפניו נפיש יציה גול בפניו כשהוא רואה שיכול לגזול נפיש יציה שלא בפניו לא נפיש יציה. במעשה בראשית. נד נהלכות

פ"ב א אין דורשין בעריות בשלשה וכו'. נד פ' כ"ב דהלכות אסורי ביאה סי' י"ז וצירוש' מוקי לתרתי צמתי דרשא דמתני' כו' עקינא דלא כו' ישמעאל. בעריות. נגמ' פרך גול

י כ י

תפארת ישראל

י כ י

כא לפולס. וכמו כן בסוף פרקו, גייה מנא ממשנה ה' ואלך מפרק ג' ותבין לפרקו, א"ע דשייך טפי לפרק ג' דמיירי כולה מטהרות ומתוומה וקודש. מדלא נזהר מנא לסיים פרקו במשנה ד' בתלי דלוקין. ב ר"ל לשלשה, וכו' ליותר מנ' דלא. וטעמא מנאש דעריות נפש האדם

פ"ב א ר"ל בעריות שאינן מפורשין בתורה, ככתו מאנוסמו שטכר כפרקו דלעיל, ואם חמיו ואם חמותו [כפנהדרין ע"ה]. ובקפ הך ממתי האל, אגב דמתני' דלעיל. ונסתפס משנה זו בנחוקת הדין מפרקו דלעיל. אע"ג דשייך טפי להם. מדלא נזהר מנא לסיים הפרק עם דארי לו שלא

קָצִיר חֲטִיִּים וְחָג הָאֶסִּיף תִּקְוֹפַת הַשָּׁנָה:
 כַּג שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כָּל־זְכוּרְךָ
 אֶת־פְּנֵי הָאָדָם | יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כִּד כִּי־
 אֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֵיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ
 וְלֹא־יַחְמַד אִישׁ אֶת־אֶרֶץךָ בַּעֲלַתְךָ לְרֵאוֹת
 אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה:
 כה לֹא־תִשְׁחַט עַל־חַמֵּץ דִּם־זִבְחִי וְלֹא־יֵלִין
 לְבָקָר זֶבַח חָג הַפֶּסַח: כו רֵאשִׁית בְּכוּרֵי
 אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשַׁל גְּדֵי בַחֲלָב אִמּוֹ: פ שְׁבִיעֵי

בְּכוּרֵי חֶצֶד חֲטִיִּין וְחָגָא דְכַנְשָׁא
 בְּמִפְקָא דְשַׁתָּא: כג תַּלְת זְמַנִּין
 בְּשַׁתָּא יִתְחַזֵּן כָּל דְכוּרָךְ קָדָם
 רְבוּן עֲלָמָא יְיָ אֱלֹהָא דִישְׂרָאֵל:
 כד אֲרִי אֶתְרָךְ עֲמִמִּין מִן קְדָמְךָ
 וְאַפְתִּי יֵת תַּחֲוֹמְךָ וְלֹא יַחְמַד אֲנִשׁ
 יֵת אֶרְעָךָ בְּמִסְקָךָ לֹא־תִחַזְּאֵה קָדָם
 יְיָ אֱלֹהֶיךָ תַּלְת זְמַנִּין בְּשַׁתָּא: כה לֹא
 תִכְסַּע עַל חֲמִיעַ דָּם פְּסָחִי וְלֹא
 יִבְיַחֲוֹן לְצַפְרָא בְּרַ מִמְדָּבְחָא תְּרַבִּי
 נְכִסְתָּ חָגָא דְפֶסַחָא: כו רִישׁ בְּכוּרֵי
 אֶרְעָךָ תִּיַחֲוִי לְבֵית מִקְדָּשָׁא דִיִּי
 אֱלֹהֶיךָ לֹא תִיכְלוּן בְּשַׂר בַּחֲלָב:

רש"י

(מד) אוריש. כתרגומו פֶּסַחְךָ, וכן קָל לֵשׁ (דברים ז לא), וכן
 וְיִזְכֶּךָ אֶת הַאֲמִלִּי (במדבר כא לב) לשון גירושין: והרחבתי
 את גְּבוּלְךָ. ואמה רחוק מציט הבחירה ואיך יכול לראות
 לפני תמיד^כ, לכך אני קובע לך שלש רגלים הללו: (כה) לֹא
 תִשְׁחַט וְגו'. לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים^כ,
 אזורה לשוחט או לזורק^כ או לאחד מצני חצורה^כ (פסחים סג):
 וְלֹא יֵלִין. כתרגומו. אין לינה מועלת בראש המזבח^כ, ואין
 לינה אלא בעמוד השמר^כ (וצמח פ): זבח חג הפסח.
 אימוריו^כ. ומכאן אתה למד לכל הקטר חלצים ואזריס^כ:
 (ט) ראשית בכורי אדמתך. משעמ המנין האמורים
 בשבח ארץ^כ, אֶרֶץ חֲטָה וְשֶׁעָרָה וְגו' (דברים ט ט), וְדָבַשׁ
 הוא דבש תמריס^כ (ספרי כי תבוא טו): לֹא תִבְשַׁל גְּדֵי.
 אזורה לבשר בחלזל. ושלש פעמים כתוב צמורה, אחד
 לאכילה ואחד להנאה ואחד לאיסור צישול (חולין קטו: מכלתא מס'
 דכספא ט): גְּדֵי. כל וּלְד רך צמשמע, ואף עגל וכבש, ממה
 שהורך לפרש צממה מקומות 'גדי עזיס'^כ למדת שגדי
 סתם, כל יונקים צמשמע (חולין קיג): בַּחֲלָב אִמּוֹ. פרט
 לעוף שאין לו חלב אס, שאין איסורו מן הצמורה אלא מדברי
 סופרים (שם קיג):

וקציר, יש מרבותינו אומרים על חריש של ערב שביעית
 הנכנס לשביעית וקציר של שביעית היוצא למולאי שביעית,
 ללמדך שמוסיפין מחול על הקודש, וכן משמע, ששם ימים
 מעבוד וציוס השביעי משבות, ועבודת ששת הימים שהתרחי
 לך, יש שנה שהחריש והקציר אסור, ואין צריך לומר חריש
 וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר (ויקרא כה ד) עֲדָךְ לֹא תִזְרַע
 וְגו'. ויש מהם אומרים שאינו מדבר אלא בשבת, וחריש
 וקציר שהזכר צו לומר לך, מה חריש רשות^כ אף קציר
 רשות, ילא קציר העומר שהוא מנוה ודוחה את השבת (ראש
 השנה ע:). (כג) בְּכוּרֵי קָצִיר חֲטִיִּים. שאתה מציט צו שמי
 הלחם מן החטים^כ: בְּכוּרֵי. שהיא מנחה ראשונה הצאה
 מן הַשֶּׂדֶשׁ של חטים למקדש, כי מנחת העומר הצאה צפסח
 מן השעורים היא (מנחות פד): וְחָג הָאֶסִּיף. צומן שאתה
 אוסף תבואתך מן השדה לציט. אסיפה זו לשון הכנסה לציט,
 כמו וְאֶסְפְּתוּ אֶל תּוֹף פִּיתָךְ (דברים כג ז): תְּקוּפַת הַשָּׁנָה.
 שהיא צמורת השנה צמחלת השנה הצאה: תְּקוּפַת. לשון
 מסיבה והקפה: (כג) כָּל זְכוּרְךָ. כל הזכרים שצריך^כ. הרבה
 מצות צמורה נאמרו ונכפלו ויש מהם שלש פעמים וארבע,
 לחייב ולענוש על מנין לאוין שנהם ועל מנין עשה שנהם:

שפתי חכמים הקציר

תזרוק דמו על חמץ (רא"ם). כז. אם לאחד מאלו יש לו חמץ בביתו
 עובר בלאו (רא"ם). כח. מוֹעֲלֵת הוא מלשון מעילה, והיינו דאין לינה
 פוסלת כשהאימורים כבר מונחים על ראש המזבח, אף על פי שלא
 נקברו (רא"ם). כט. אִבָּל אם הקטיר קודם שעלה עמוד השחר אין זה
 לינה (מנח"י). ל. דהא הפסח אין נקרב אלא אימוריו (רא"ם).
 לא. שֶׁנִּפְסָיִן בלינה, מדכתיב 'זבח' ולא כתיב 'זלא ילין לבוקר חג
 הפסח' (רא"ם). לב. וְלֹא שתביא מכל פרי אדמתך (רא"ם וראה גו"א).
 לג. דקשה לרש"י דבשבעת המינים חשיב נמי 'דבש', ודבש אינו פרי,
 וביכורים צריך פרי, על זה פירש 'דבש' הוא תמרים והוא פרי (מנח"י).
 וראה רא"ם). לד. בַּחֲלָב, ואפילו בחלב עצמו. ויבחלב אמו' לאפוקי
 עוף, שאין לאמו חלב (רא"ם). לה. כיון דבכמה פסוקים כתיב 'גדי

סלעים אף התם כן (רא"ם). כ. דקשה לרש"י הא בשבת אסורות גם
 שאר מלאכות, אלא ערב שביעית אסור לחרוש שיועיל לשביעית, וקציר
 מתבואת שביעית היוצא לשביעית (מנח"י). כא. מה חריש רשות, שאין
 לך חריש של מצוה, אף קציר האסור של רשות הוא, ולא של מצוה,
 שמצוה לקצור אפילו מצאו קצור, ובא ללמד שדוחה שבת (רא"ם).
 כב. פִּירוּשׁ, זמן שמתחילים להקריב מנחות מן החטים החדשות, ולא
 ששבועות הוא זמן שמתחילים לקצור (רא"ם). כג. פִּירוּשׁ הנמצאים
 בך (רא"ם). וְלֹא הזכרים שלך, דאם כן היה כולל אף את העבדים (גו"א).
 כד. דאם לא כן מאי 'כי אוריש' וְגו', מה נתינת טעם יש בו למה שלפניו
 (רא"ם). כה. פִּירוּשׁ 'על חמץ' שעדיין חמץ קיים, ולא עליו ממש
 (רא"ם). כו. וְהִמְקֵרָא מסורס וקצר, כאילו כתוב 'לא תשחט זבחי ולא

אור לארבעה עשר פרק ראשון פסחים

כל היבא דבי הדדי וכו'. ולכן עסק הכמוז ללמדו שלטול יספר אדם בלשון נקיה ואם לא היה עוקם אס כן מהיבא חיתי אפילו היבא דבי הדדי ניהו: **רכבת** כתיב. וה"ל לכמוז נמי ישבת ואומר ר"י דלא מני למיכתב ישבת דכל היבא דכתיב ישב בלא וי"ו אחא לרשה כדדרשין ולוט ישב בעשר קדוש^{טז} אותו היום מניטו שופט (בבאש"ט דהא פרשה ט):

אין מוסקין בטהרה. מפרש ה"ר יוסף לעמנה דלצירה דפ"ק דשבת (ד' ת. וס) לא שייכי במסיקה^י דשמא יצטרו בקופה מווספת והיה נמי פעמים שאדם הולך לכרמו ורואה אשכול שצרכה קותפו ומולפו ע"ג ענבים וישעת צלירה עדין משקה קופת עליהן דציימס אינו רגיל לעשות קן שאינו משקה ואינו תשוב כדלמרי התם ואינו רואה צקיומה:

שמץ פסול. פירש רבינו חננאל דבר עזומה כוכבים דלכמידי (שמות ג) לשמנה בקמיסם ופסול לכהונה כדתנן במסכת מנחות (ד' קט.) כהנים ששמשו ציבת חוויו לא ישמשו במקדש ואין ז"ל לרבה או שפירש לע"ז שנאמר^{יז} אך לא יעלו כהני הצמות אל מוצה ה':

ואנא אכילנא משופרי שופרי. מכלן אין אלא שגאמין לכל הגז לפניו ואומר ישראל אני דשאני הכא דרוז ישראל היו ואלוין בתר רוצה לך יש להציל רחמי מפרק הוולך (ד' מה. וס) דלמרי ליה זיל גלי או נסיד בת מיין וכן^{יח} מה"הא דאחא לקמייה דרבי יהודה ואמר נאמין אמה לפסול את עמלק ולי אמה נאמין לפסול את עמלק ולינו ויהיו משום דמי למימר שאל אלו הוא דלמרי נהחולך (ד' מה. וס) מי שגז ואמר גר אני יכול נקבלו תלמוד לומר^{יט} אמך צמוזוק כך התם מיירי צמוזוק לן צאצאמיה שהם נכריס דלי לאו הכי נאמין צמינו דלי צמי אמר ישראל אני^כ.

מאליה מי קפפו דף. אע"ג דגדי אין אלוהי קריב^{כא} רוב פסמיסם היה פולה או שמה גדי לוי ורבי יהודה הן צמינא שלא עלה לרגל י"ל שלא היה לו קרקע^{כב} או זקן ועוד צמרגוס ירושלמי (בבאש"ט י) וכן דרשנו וקטיפי^{כג}:

חוקקאה. פי רבינו חננאל חקוקה היה צפפר יהושע (ט): אצא דרב אדי אמרו ליה זיל ברוק מאי דיניה אתא אשכחיה דנח נפשיה קרעיה ללבושיה ואהרריה לקרעיה לאהוריה ובבי ואתי אמרו ליה נח נפשיה אמר ליה אנא לא קאמינא^{כד} ומוציא דבה הוא כסיל וזחנן חקוקאה נפק לקרייתא כי אתא אמרו ליה חמינן נעשו יפות אמרו ליה צא ובשר לסוסים ולחמורים דכתיב^{כה} השעורים והתבן לסוסים ולרכש מאי הוי ליה למימר אשתקד נעשו חמינן יפות:

ומכלל דבריו משמע שהמסם לא נעשו יפות ולא היה רואה להוציא דבר קללה מפיו: ושינוין לא תימא שמץ פסול אלא שחץ פסול. פי' שחץ פסול פסולות גזות הרוח ולעגת לשון כדאמרין במסכת שבת פרק במה אשה אנשי ירושלים אנשי שחץ היו: רבי יהושע בריה דרב אידי לא בקש לומר דנח נפשיה דרב כהנא דאמר ומוציא דבה הוא כסיל: חקוקאה פי' סופר כדכתיב (שפיה א) הוי חקוקים: חשך שלמה על ר"ח פ' טו עמך עין שון.

משום בניו. סגן זכריס כתב אורח בלשון לא מן המנונה משתעי בלשון כבוד: וכל היבא כו'. והני דלעיל עיקס ללמדך שצריך לחזר אחר לשון נקי ובשאר מקומות כמידי לשון מנונה וקלר ללמדך

משום בניו. סגן זכריס כתב אורח בלשון לא מן המנונה משתעי בלשון כבוד: וכל היבא כו'. והני דלעיל עיקס ללמדך שצריך לחזר אחר לשון נקי ובשאר מקומות כמידי לשון מנונה וקלר ללמדך

משום בניו אורחא הוא והכתיב^{כז} והיא רוכבת על החמור התם משום ביעתותא דליליא אורחא הוא ואיבעית אימא משום ביעתותא דליליא ליבא משום ביעתותא דדוד איבא ואיבעית אימא ביעתותא דדוד נמי ליבא משום ביעתותא דהר איבא ובאורייתא מי לא כתיב שמואל אלא כל היבא דבי הדדי ניהו משתעי בלשון נקיה כל כדאמר רב הונא אמר רב ואמרי לה אמר רב הונא אמר רב משום ר"מ^{כח} לעולם^{כט} ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה וכל היבא דבי הדדי ניהו משתעי בלשון כבוד והא רוכבת ויושבת דבי הדדי ניהו וקאמר רוכבת רבת כתיב הגהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דרב חד אמר שויתנין האי שמועתא כדבר אחר מסבין וחד אמר שויתנין האי שמועתא כדבר אחר מסבין ולא אישתעי רב בהדי דהאך הגהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דהלל וחד מונייהו רבן יוחנן בן זכאי ואמרי לה קמיה דרבי וחד מונייהו רבי יוחנן חד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ואין מוסקין בטהרה וחד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ומוסקין בטהרה אמר מובטח אני בזה שמוזרה הוראה בישראל ולא היה ימים מועטים עד שהוראה הוראה בישראל הגהו תלתא כהני חד אמר להו הגיעני כפול וחד אמר הגיעני כזית וחד אמר הגיעני כזנב הלמאה בדקן אחריו ומציאו בו שמץ פסול והא (תניא^כ)

אמא פסול אלא אימא שחץ פסול ואי בעית אימא שאני התם דאיהו דארע נפשיה הווא ארמאה דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים אמר כתיב^{כא} כל בן נכר לא יאכל בו^{כב} כל ערל לא יאכל בו ואנא הא קאכילנא משופרי שופרי אמר ליה רבי יהודה בן בתירא מי קא ספו לך מאליה אמר ליה לא כי סלקת לתתם אימא להו ספו לי מאליה כי סליק אמר להו מאליה ספו לי אמרו ליה^{כג} אליה לגבוה סלקא אמרו ליה מאן אמר לך הכי אמר להו רבי יהודה בן בתירא אמרו מאי האי דקמן בדקו בתריה ואשכחיהו דארמאה הוא וקמלוהו שלחו ליה לרבי יהודה בן בתירא שלם לך ר' יהודה בן בתירא דאת בניצבין ומוצורתך פרוסה בירושלים רב כהנא חלש שדרוה רבנן לר' יהושע בריה

משום בניו אורחא הוא והכתיב^{כז} והיא רוכבת על החמור התם משום ביעתותא דליליא אורחא הוא ואיבעית אימא משום ביעתותא דליליא ליבא משום ביעתותא דדוד איבא ואיבעית אימא ביעתותא דדוד נמי ליבא משום ביעתותא דהר איבא ובאורייתא מי לא כתיב שמואל אלא כל היבא דבי הדדי ניהו משתעי בלשון נקיה כל כדאמר רב הונא אמר רב ואמרי לה אמר רב הונא אמר רב משום ר"מ^{כח} לעולם^{כט} ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה וכל היבא דבי הדדי ניהו משתעי בלשון כבוד והא רוכבת ויושבת דבי הדדי ניהו וקאמר רוכבת רבת כתיב הגהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דרב חד אמר שויתנין האי שמועתא כדבר אחר מסבין וחד אמר שויתנין האי שמועתא כדבר אחר מסבין ולא אישתעי רב בהדי דהאך הגהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דהלל וחד מונייהו רבן יוחנן בן זכאי ואמרי לה קמיה דרבי וחד מונייהו רבי יוחנן חד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ואין מוסקין בטהרה וחד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ומוסקין בטהרה אמר מובטח אני בזה שמוזרה הוראה בישראל ולא היה ימים מועטים עד שהוראה הוראה בישראל הגהו תלתא כהני חד אמר להו הגיעני כפול וחד אמר הגיעני כזית וחד אמר הגיעני כזנב הלמאה בדקן אחריו ומציאו בו שמץ פסול והא (תניא^כ)

אמא פסול אלא אימא שחץ פסול ואי בעית אימא שאני התם דאיהו דארע נפשיה הווא ארמאה דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים אמר כתיב^{כא} כל בן נכר לא יאכל בו^{כב} כל ערל לא יאכל בו ואנא הא קאכילנא משופרי שופרי אמר ליה רבי יהודה בן בתירא מי קא ספו לך מאליה אמר ליה לא כי סלקת לתתם אימא להו ספו לי מאליה כי סליק אמר להו מאליה ספו לי אמרו ליה^{כג} אליה לגבוה סלקא אמרו ליה מאן אמר לך הכי אמר להו רבי יהודה בן בתירא אמרו מאי האי דקמן בדקו בתריה ואשכחיהו דארמאה הוא וקמלוהו שלחו ליה לרבי יהודה בן בתירא שלם לך ר' יהודה בן בתירא דאת בניצבין ומוצורתך פרוסה בירושלים רב כהנא חלש שדרוה רבנן לר' יהושע בריה

משום בניו אורחא הוא והכתיב^{כז} והיא רוכבת על החמור התם משום ביעתותא דליליא אורחא הוא ואיבעית אימא משום ביעתותא דליליא ליבא משום ביעתותא דדוד איבא ואיבעית אימא ביעתותא דדוד נמי ליבא משום ביעתותא דהר איבא ובאורייתא מי לא כתיב שמואל אלא כל היבא דבי הדדי ניהו משתעי בלשון נקיה כל כדאמר רב הונא אמר רב ואמרי לה אמר רב הונא אמר רב משום ר"מ^{כח} לעולם^{כט} ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה וכל היבא דבי הדדי ניהו משתעי בלשון כבוד והא רוכבת ויושבת דבי הדדי ניהו וקאמר רוכבת רבת כתיב הגהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דרב חד אמר שויתנין האי שמועתא כדבר אחר מסבין וחד אמר שויתנין האי שמועתא כדבר אחר מסבין ולא אישתעי רב בהדי דהאך הגהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דהלל וחד מונייהו רבן יוחנן בן זכאי ואמרי לה קמיה דרבי וחד מונייהו רבי יוחנן חד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ואין מוסקין בטהרה וחד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ומוסקין בטהרה אמר מובטח אני בזה שמוזרה הוראה בישראל ולא היה ימים מועטים עד שהוראה הוראה בישראל הגהו תלתא כהני חד אמר להו הגיעני כפול וחד אמר הגיעני כזית וחד אמר הגיעני כזנב הלמאה בדקן אחריו ומציאו בו שמץ פסול והא (תניא^כ)

אמא פסול אלא אימא שחץ פסול ואי בעית אימא שאני התם דאיהו דארע נפשיה הווא ארמאה דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים אמר כתיב^{כא} כל בן נכר לא יאכל בו^{כב} כל ערל לא יאכל בו ואנא הא קאכילנא משופרי שופרי אמר ליה רבי יהודה בן בתירא מי קא ספו לך מאליה אמר ליה לא כי סלקת לתתם אימא להו ספו לי מאליה כי סליק אמר להו מאליה ספו לי אמרו ליה^{כג} אליה לגבוה סלקא אמרו ליה מאן אמר לך הכי אמר להו רבי יהודה בן בתירא אמרו מאי האי דקמן בדקו בתריה ואשכחיהו דארמאה הוא וקמלוהו שלחו ליה לרבי יהודה בן בתירא שלם לך ר' יהודה בן בתירא דאת בניצבין ומוצורתך פרוסה בירושלים רב כהנא חלש שדרוה רבנן לר' יהושע בריה

משום בניו אורחא הוא והכתיב^{כז} והיא רוכבת על החמור התם משום ביעתותא דליליא אורחא הוא ואיבעית אימא משום ביעתותא דליליא ליבא משום ביעתותא דדוד איבא ואיבעית אימא ביעתותא דדוד נמי ליבא משום ביעתותא דהר איבא ובאורייתא מי לא כתיב שמואל אלא כל היבא דבי הדדי ניהו משתעי בלשון נקיה כל כדאמר רב הונא אמר רב ואמרי לה אמר רב הונא אמר רב משום ר"מ^{כח} לעולם^{כט} ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה וכל היבא דבי הדדי ניהו משתעי בלשון כבוד והא רוכבת ויושבת דבי הדדי ניהו וקאמר רוכבת רבת כתיב הגהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דרב חד אמר שויתנין האי שמועתא כדבר אחר מסבין וחד אמר שויתנין האי שמועתא כדבר אחר מסבין ולא אישתעי רב בהדי דהאך הגהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דהלל וחד מונייהו רבן יוחנן בן זכאי ואמרי לה קמיה דרבי וחד מונייהו רבי יוחנן חד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ואין מוסקין בטהרה וחד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ומוסקין בטהרה אמר מובטח אני בזה שמוזרה הוראה בישראל ולא היה ימים מועטים עד שהוראה הוראה בישראל הגהו תלתא כהני חד אמר להו הגיעני כפול וחד אמר הגיעני כזית וחד אמר הגיעני כזנב הלמאה בדקן אחריו ומציאו בו שמץ פסול והא (תניא^כ)

משום בניו אורחא הוא והכתיב^{כז} והיא רוכבת על החמור התם משום ביעתותא דליליא אורחא הוא ואיבעית אימא משום ביעתותא דליליא ליבא משום ביעתותא דדוד איבא ואיבעית אימא ביעתותא דדוד נמי ליבא משום ביעתותא דהר איבא ובאורייתא מי לא כתיב שמואל אלא כל היבא דבי הדדי ניהו משתעי בלשון נקיה כל כדאמר רב הונא אמר רב ואמרי לה אמר רב הונא אמר רב משום ר"מ^{כח} לעולם^{כט} ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה וכל היבא דבי הדדי ניהו משתעי בלשון כבוד והא רוכבת ויושבת דבי הדדי ניהו וקאמר רוכבת רבת כתיב הגהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דרב חד אמר שויתנין האי שמועתא כדבר אחר מסבין וחד אמר שויתנין האי שמועתא כדבר אחר מסבין ולא אישתעי רב בהדי דהאך הגהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דהלל וחד מונייהו רבן יוחנן בן זכאי ואמרי לה קמיה דרבי וחד מונייהו רבי יוחנן חד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ואין מוסקין בטהרה וחד אמר מפני מה בוצרין בטהרה ומוסקין בטהרה אמר מובטח אני בזה שמוזרה הוראה בישראל ולא היה ימים מועטים עד שהוראה הוראה בישראל הגהו תלתא כהני חד אמר להו הגיעני כפול וחד אמר הגיעני כזית וחד אמר הגיעני כזנב הלמאה בדקן אחריו ומציאו בו שמץ פסול והא (תניא^כ)

(ב) סולן פ"ג (ג) קדוין ע"ה (ד) לנקמן פ"ד (ה) בראשית ו' א (ו) מלכים ב' יט א (ז) (ח) (ט) (י) (יא) (יב) (יג) (יד) (טו) (טז) (יז) (יח) (יט) (כ) (כא) (כב) (כג) (כד) (כה) (כו) (כז) (כח) (כט) (ל) (לא) (לב) (לג) (לד) (לה) (לו) (לז) (לח) (לט) (מ) (מא) (מב) (מג) (מד) (מה) (מז) (מח) (מט) (נ) (נא) (נב) (נג) (נד) (נה) (נו) (נז) (נח) (נט) (ס) (סא) (סב) (סג) (סד) (סה) (סז) (סח) (סט) (סנ) (ספ) (סק) (סל)

גליון הש"ס
רש"י ד"ה בגדי מסבין בגדי עיף ע"י נהר"מ ר"פ"ז למסכת ממיל:

תורה אור השלם
(א) ויקרא ה"א רכבת על החמור וירדת פסחך הדר ויחזק דרו ויגשו לך ידים לקראתה ותפגש אתם: ושואל א"ה טו כן (ב) ואמר יי אל משה ואהרן זאת חקת הפסח כל בן נכר לא יאכל בו: ושואל א"ה טז (ג) ובי יגור אפקי גר ועשה פסח לוי המול לו כל בן נכר לא יקרב לעשותו ויהיה פסח הארץ וכל ערל לא יאכל בו: ושואל א"ה טז

מכסה שאנה שפתי שקר ומציא דבה הוא כסיל: ומש"ל ח"ו (ה) והשעורים והתבן לטבוחים וקרבש יבאו אל המקום אשר יהיה שם אוש במשפחו: ומסכת א"ה טו חן

ליקופי רש"י
מן המזבח ופמעה. המלל לבדוק צמחיה על מלח אלה אבה שימש על המזבח. דיעו שמימם הוא וקדושים ע"ה.

הנהרות וציונים
(א) [תנן] (גליון): (ב) ברין ורש"י שבריי"ף ובי' בבב"ב שחוריים: (ג) רש"י על הרי"ף ועיי' ובי' ר"ן ור"י מלגולין: (ד) ברש"י עיי' ובי' וסוף אביו: (ה) צ"ל כבוד (בבא"ר המים ובי"ה בב"ב) וברש"י שבע"י כתוב במדות: (ו) נראה קצת דחיבות י"ל שייכי במסיקה" שרין להלן אחרי החיבות עדיין משקה טופח עליהן: (ז) וברב"ז וז טס הקדושי כחוס שאנן. ועיי' חו"ס שבת ז' ע"א ד"ה גחורין: (ח) [עיי' מ"ש במשנה למלך בפ"א מהל' ק"פ וסו"ס ב"ה ח"ה סוף דבר דברי חו"ס אלו מתחלם ועד סופם צריכים אצלי תלמוד] (גליון):

שבת פרק במה אשה אנשי ירושלים אנשי שחץ היו: רבי יהושע בריה דרב אידי לא בקש לומר דנח נפשיה דרב כהנא דאמר ומוציא דבה הוא כסיל: חקוקאה פי' סופר כדכתיב (שפיה א) הוי חקוקים: חשך שלמה על ר"ח פ' טו עמך עין שון.

כך דאורחא הוא מ"מ ישיבה הוה לישנא מעליא טפי, ובשלמא ותרכבנה דרבקה שפיר דעכ"פ הוכרח להורות דבר זה שבמקום ביעתותא אורחא דאשה למרכב ולא מחשב לה לגנאי, ואי לאו קרא הוה אמינא שאפילו בביעתותא לא תרכב אשה כלל, אבל רכבת קשה שלא בא שוב ללמדנו שום דבר וכי הדדי נינהו, ומשני רכבת כתיב חסר והוה לשון קצר. ועדיין לא נחה דעתי בזה, שמצאתי גבי אביגיל [שמואל א' כ"ה, מ"ב] שכתב ג"כ ותקם אביגיל ותרכב על החמור, וכתב מהרש"א דהוא משום ביעתותא דהר, שם אי הוה כתיב ותשב הוא לישנא מעליא וגם לשון קצר. ויש אתי מקום לחלק בין ותרכבנה ותרכב לבין רכבת, והוא דחוק, ולכן לא כתבתיו.

תוס' ד"ה מאליה וכו', ורבי יהודה בן בתירא שלא עלה לרגל וכו' דפטור מפסח כמו מראיה.

הנה אין כוונת התוס' שמי שאין לו קרקע פטור מפסח, ופוק חזי שתחלת קרשיית התוספות לא היה להקשות למה לא עלה רבי יהודה בן בתירא לעשות הפסח, שזה אינו קושיא דודאי היה בדרך רחוקה ופטור, ולא מצינו שיהיה מחוייב לעלות ולהתקרב קודם זמן הפסח⁽¹⁾, ובי"ד שמגיע הזמן הרי הוא בדרך רחוקה. אבל הוקשה להם למה לא עלה לרגל שזה מצוה על כל ישראל לעלות איש ממקומו לירושלים להגיע שם ברגל, ועל זה תירצו שלא היה לו קרקע ומי שאין לו קרקע אין צריך לעלות לרגל כדלקמן דף ח' ע"ב, וכיון שלא עלה ממילא פטור מפסח כמו מראיה. וראיתי להמשנה למלך פ"א מהלכות קרבן פסח [הלכה א'] שנחקשה דברבי התוספות הללו, ולענ"ד נראה כמו שכתבתי.

דף ד' ע"א וכי תימא זריזין מקדימין למצות נבדוק מצפרא דכתיב וביום השמיני

ימול כו' שנאמר וישכם אברהם בבוקר כו'. ומקשין העולם למה לי קרא במילה, הא מוישכם אברהם בבוקר לחוד מוכח שפיר. וי"ל דבלא פסוק דמילה הוה אמינא דלעולם זריזין יותר מצפרא, ואין לומר מפסוק דוישכם, דאיכא למימר דהאי קרא הוא קרא דסדום ומשום דלא רצה לילך בלילה יחידי משום הכי לא היה מזוז קודם כמ"ש התוס', ומסברא ילפינן ואפילו טפי מצפרא, אבל השתא דמייתי הקרא דמילה על כרחך צ"ל דמסברא לא ילפינן אלא מקרא דמילה, וא"כ שפיר מקשה נבדוק מצפרא, ודו"ק.]

ונבדוק בשית. הנה אף דהבודק צריך שיבטל, ולדברי התוס' בריש מכילתין גם בימי חכמי המשנה היה הביטול, ובשית כבר אינו ברשותו לבטלו. מ"מ כיון דלכ"ע אית להו אור לי"ד בודקין כמ"ש התוס' דף כ"ח ע"ב [ד"ה ר"ש], א"כ לר' יוסי הגלילי נבדוק בשית.

שם אמר רב נחמן בר יצחק בשעה וכו' ואור הנר כו'. י"ל תרתי טעמי ל"ל וכחדא סגי, ועוד מאי

דסמין ליה אמר אביי האי צורכא מרבנן כו', אינו ענין לטעמים הללו, ועל משנתינו אור לי"ד ה"ל לקבוע דבריו. והנה כאשר הבינותי מדברי הר"ן פירוש הגמרא כך הוא, בשעה שבני אדם מצויים ואור הנר, כלומר ואור הנר ג"כ מצוי אז לפי שבני אדם צריכין אז לנר להשתמש לאורו ולכן נר מצוי אז בבתיהם, משא"כ בשעה אחרת אפשר לא יהא נר מצוי לו. וא"ת מאי מעליותא דנר, לזה אמר ואור הנר יפה

קצר, שוב ממילא מוכח דטמא לאו מגונה הוא, אבל הא והא מג"ל, ומה חסר לן בפירוש רש"י. והנה אם נצורף לסוגיית בעל המאור סברת המהרש"א דהיכא דנפיש מילי נקט לשון קצרה, היינו שהברירה למנקט לשון קצרה והוא שוה לישנא מעליא דנפיש, א"כ שוב מתורץ קושיא הנ"ל דכמה משניות נקטו אור אף דנפיש מילי דהוא לישנא מעליא יותר, ורבי שמואל נקט לילי שהוא לשון קצר ואינו מגונה. והא דכתב בעל המאור דתנא דמתני' נקט אור על שם פתח דברך יאיר, וי"ל טעם זה הרי לישנא מעליא הוא. וי"ל טעמו של בעל המאור משום שיש בו מקום לטעות דאור היינו עמוד השחר, הוה ליה למנקט לילי שהוא לשון מכואר יותר, וכיון שלשון קצר שוה ללישנא מעליא והברירה בידו לבחור איזה שירצה, היה לתנא דכאן לבחור לשון מכואר יותר, לכך יהיב טעמא משום פתיחת המסכתא וכדכתב הר"ן ז"ל.

והנה המהרש"א כתב ויש לבעל המאור סוגיא אחרת בשמעתין ולא אוכל להולמו לפי סוגיא דשמעתא. והנה האמת מה שכתב בעל המאור שטמא אינו לשון מגונה אבל מ"מ באלו השלשה מקראות הבהמה אשר איננה טהורה וכן מקרה כו' וכן מקרה הוא וגו' שפיר הוה מגונה, גם אני לא ידעתי להוציאו מסוגיין, אבל הא דטמא אינו מגונה שפיר נ"ל. ובזה מתורץ דבר חמור דמקשה הגמרא וכל היכי דכי הדדי וכו' והרי רכבת וישבת וכו'. והדבר יפלא והלא כבר תירץ לעיל דמשום ביעתותא אורחא הוא. וכבר עלה בלבי דמה דקאמר אלא דכל היכא דכי הדדי וכו', חזר מהנך שינויי דלעיל כפי טבע לשון אלא. אבל היא גופא קשיא מי הכריחו לדחות השינויים הנ"ל. ועוד דאם גם משום ביעתותא לאו אורחא, א"כ מה נעשה בקרא דרבקה ותרכבנה הגמלים, ויותר הוה ליה למכתב ותשבנה על הגמלים, ולחלק בין ביעתותא דגמל לביעתותא דהר הוא דחוק למימר דמהאי הדר ביה ומהאי לא הדר ביה, ומי הכריחו לכל אלו.

ונראה לפרש כך, דודאי ברכיבה שייך לשון ישיבה, ולא כמ"ש התוס' בד"ה שהרי וכו', והראיה שהרי גוף המרכב שהיא רוכבת עליו אינו מטמא משום מרכב רק משום מושב, רק אותו שתופס ונסמך עליו שקורין ארצון הוא מטמא משום מרכב וכמ"ש הר"ן [א' ע"ב ד"ה שהרי], וא"כ גם ברכיבה שייך למכתב לשון מושב אלא סוגיין כך אורחא הוא, ולא הוה לשון רכיבה לשון מגונה, ובודאי אי הוה בעי קרא לכתוב יושבת הוה שפיר ולישנא מעליא טפי, אלא דעד השתא הוה ס"ד דלא קפיד קרא אלא שלא לדבר לשון מגונה, אבל לדקדק בין לישנא ללישנא מעליא טפי ליכא קפידא כלל, ומקשה ובאורייתא מי לא כתיב טמא, ואם כן מכלל דטמא אינו לשון מגונה. ומקשה על לישנא דר' יהושע בן לוי דאמר שעקם הכתוב וכו' ולא הוציא דבר מגונה מפיו, ולכן קאמר אלא, דהדר ביה מלישנא דר' יהושע בן לוי דאמר אל יוציא דבר מגונה, וקאמר אלא כל היכא דכי הדדי משתעי בלשון נקיה, פירוש אף שאינו מגונה הלשון השני מ"מ זה נקי יותר, וכל היכא דנפיש מילי משתעי בלשון קצרה.

ועכשיו מקשה אחר שחידש שגם בלישנא דנקי טפי מדקדק קרא אף שאין השני מגונה, וא"כ נסתר התירוץ דלעיל דקאמר משום ביעתותא אורחא הוא, דמה

(1) עיין מנחת חינוך מצוה ה' אות יג מה שאריך להקשות על רבינו.

לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרֶךְ וְחִמְרֶךְ וַיִּנְפֹּשׂ בֶּן־אִמְתֶּךָ
וְהִגֵּר: יג וּבְכָל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ
וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע
עַל־פִּיךָ: יד שְׁלֹשׁ רְגָלִים תַּחַג לִי בַשָּׁנָה:
טו אֶת־חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמַר שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל
מִצּוֹת בַּאֲשֶׁר צִוִּיתֶךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב
בִּיבּוֹ יֵצְאָת מִמִּצְרַיִם וְלֹא־יֵרָאוּ פָנָי רִיקָם:
טז וְחַג הַקִּצִּיר בְּכוּרֵי מַעֲשֵׂיךָ אֲשֶׁר תִּזְרַע
בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאֶסֶף בְּצֵאת הַשָּׁנָה בְּאֶסְפֶּךָ
אֶת־מַעֲשֵׂיךָ מִן־הַשָּׂדֶה: יז שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־זְכוּרֶךָ

דינינו תורה ותורה וישקט בר
אמתך וגיוורא: יג ובכל די אמרתי
לכון תשמרון ושם טעות
עממיא לא תדכרון לא ישמע
על פמכון: יד תלת זמנין תחגון
(ג"א תחג) קדמי בשפא: טו ית חגא
דפטייריא תטר שבועא יומין תיכל
פטירא פמא די פקדתך לזמן
ירחא דאביבא ארי בה נפקתא
ממצרים ולא יתחזון קדמי
ריקנין: טז וחגא דחצדא בכורי
עבדך די תזרע בחקלא ותגא
דכנשא במפקא דשפא במכנשא
ית עבדך מן חקלא: יז תלת
זמנין בשפא יתחזון כל דכורך

את־מעשיך מן־השדה: יז שלש פעמים בשנה יראה כל־זכורך

רש"י

על ידך (בכורות ב:): (יד) רגלים. פעמים, וכן פי הפיתוי זה
שלוש רגלים (במדבר כג כח): (טו) חודש האביב. שהמזבח
מתמלח בו צאצא. [לשון אחר] אביב לשון אביב, בכור
וראשון לצל פירות: ולא יראו פני ריקם. כשהמזבח
לראות פני צאצא הביאו לי עולות^{כד} (חגיגה ו. מילתא מס' דכספא
ס: (טז) וחג הקציר. הוא חג שבעות^{כה}: ביכורי
מעשיך. שהוא זמן הנחת בכורים, ששמי הלחם הנאון
בעצרת היו מתירין החדש למנחות ולהביא בכורים למקדש,^{כז}
שנאמר (במדבר כג טו) וצילם הצפורים וגו' צִשְׁנַעְתִּיקָם (בבב
פ"א מ"ג, מנחות פד: מו"כ ויקרא ז ב:). וחג האסוף. הוא חג
הסוכות: באסוף את מעשיך. שכל ימות החמה
התבואה מתייבשת בשדות, ונחג אוספים אותה אל הבית
מפני הגשמים: (יז) שלש פעמים וגו'. לפי שהענין
מדבר בשביעית^{כח} הוצרך לומר שלא יסתרו [ס"א יתקרו]
שלוש רגלים ממקומן (מילתא מס' דכספא ס: כל זכורך.
הזכרים שבך):

ממקומה, שלא תאמר הואיל וכל השנה קרויה שנת
תנהוג זה שנת צראשית (מילתא מס' דכספא ט:). למען יזרח
שורך וחמורך. תן לו נייט, להמיר שיהא מולש ואוכל
עשבים מן הקרקע. או אינו אלא יחשנו צמוך הבית, אמרת
אין זה נייט אלא עבר (ס:). בן אמתך. בעזר עללי הכחוש
מדבר: והגר. זה גר תושב^{כט} (יבמות מח: מילתא ס:)
(יג) ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו. לעשות כל
מצות עשה צאהרה, שכל שמירה שצמורה אזהרה היא
צמוקס לאור^ל (מילתא מס' דכספא ט:). לא תזכור. שלא יאמר
לו שמור לי צד עבודה זרה פלונית, או תעמוד עמי ציוס
עבודה זרה פלונית^מ (פנהדרין סג: מילתא ס:). דבר אחר, וכל
אשר אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים אחרים לא תזכור,
ללמדך ששקולה עבודה זרה כנגד כל המצות [ס"א
העבירות] כולן, והנוהר זה כשומר את כולן (ראה הרי"ט ת:).
לא ישמע. מן הגוי: על פיך. שלא תעשה שותפות עם
הגוי וישנע לך בעבודה זרה שלו, נמלאת שאתה גורם שיזכר

שפתי חכמים הקציר

אלא רק בשביל צרכו, אפילו הכי אסור (גו"א). כד ילפינן בגמ' (חגיגה
ז) נאמרה חגיגה להדיוט ונאמרה ראייה לגבוה, מה חגיגה להדיוט
בראוי לו, דהיינו שלמים שנאכל ממנו לבעלים, אף ראייה לגבוה בראוי
לו, דהיינו עולה שהיא כליל (גו"א). כה. כמו שמפרש רש"י והולך
שכאן אמר 'בכורי מעשיך' ובמקום אחר נאמר 'וביום הבכורים וגו'
בשבעותיכם' (רא"ם). כו. אב"ל עד הבאת שתי הלחם אין מביאים
ביכורים ואין מקריבים מנחה מן התבואה החדשה. כז. דקשה לרש"י
הא כבר נאמר (פסוק יד) 'שלש רגלים' (רא"ם). והכי פירושו, כיון
דנקראו הרגלים על שם מלאכת התבואה, 'חג האסוף' 'חג האביב' 'חג
הקציר', לא תאמר שבשביעית שהוא בטל מלאכה יבטל גם כן
הרגלים (קצו"מ עפ"י פנח רוא). כח. ש'זכורך' כמו 'זכר' בקמ"ץ.
ואמר 'שבך', רצונו לומר שהכינוי של 'זכורך' אינו במקום 'שליך', אלא
כלומר 'הנמצאים בך' (רא"ם).

יט. דהא שבת כבר נאמרה בעשרת הדברות (לעיל כ י), ונכפלה פה רק
כדי לומר שלא תיעקר בשביעית, ולמה כתב עוד 'שורך וחמורך', אלא
לומר תן לו מנוחה וכו' (רא"ם). כ. בעשרת הדברות (לעיל כ י) דיבר
בעבד כנעני שנימול, וכאן בעבד כנעני ערל ועדיין הוא בתוך שנים
עשר חודש משקנאו, אך לאחר שנים עשר חודש אינו רשאי לקיימו
ערל (רא"ם). כא. שקב"ל עליו שלא לעבוד עבודה זרה ואוכל נבלות
(רש"י דברים יד כא). אבל על גר צדק נאמר (לעיל כ י) 'וגרך אשר
בשעריך', ועוד הא ישראל גמור הוא, אלא זה גר תושב (מנח"י).
כב. ואף שאין לוקין עליו, הוא כמו לאו ועונשו גדול, דעל עשה
מכפרת תשובה לבד, ועל לאו צריך תשובה ויום הכיפורים (גו"א).
כג. דהוה ליה למיכתב 'לא תזכור', וכתב 'לא תזכיר' שהוא לשון
הפעיל, שמוזכר אותו לאחר. ולא מיבעיא הזכרת שם בעלמא אסור,
שהוא כבוד לה, אלא אפילו אומר שמור לי וכו', שלא הזכיר אותו

אֶל־פְּנֵי הָאָדָן | יְהוָה: יְהוָה לֹא־תִזְבַּח עֹלֹת־
חֶמֶץ דִּם־זִבְחֵי וְלֹא־יֵלֵין חֶלֶב־חֲגִי עַד־בֶּקֶר:
יְהוָה רֵאשִׁית בְּבוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה
אֶל־הֵיךְ לֹא־תִבְשַׁל גְּדֵי בַחֲלָב אִמּוֹ: פ שְׂשִׁי
כ הֵנָּה אֲנֹכִי שֹׁלַח מִלְּאֹךְ לְפָנֶיךָ לְשֹׁמְרֶךָ
בְּדַרְךָ וְלֹהֲבִיאֶךָ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִכְנַתִּי:
כא הַשְּׁמֹר מִפְּנֵינוּ וְשָׁמַע בְּקִלּוֹ אֶל־תִּמְרָ בּוֹ כִּי
לֹא יֵשָׂא לְפִשְׁעֶכֶם כִּי שְׂמִי בְּקִרְבּוֹ: כב כִּי
אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע בְּקִלּוֹ וְעָשִׂיתָ כֹּל אֲשֶׁר
אֶדְבַר וְאִיבַתִּי אֶת־אִיבֶיךָ וְצַרְתִּי אֶת־צַרְרֶיךָ:
כג כִּי־יֵלֶךְ מִלְּאֹכִי לְפָנֶיךָ וְהִבִּיאֶךָ אֶל־הָאֱמֹרִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרִזִּי וְהַכְּנַעֲנִי

קדם רבון עלמא יי: יה לא תכס על חמיע דם פסחי ולא יביתון בר מן מדבחא תרבי נכסת חגא עד צפרא: י ריש בכורי ארעה תיתי [לבית מקדשא דיי אלהך לא תיכלון בשר בחלב: כ הא אנא שלח מלאכא קדמך למטרך בארחה ולא עלותך לאתרא דאתקנית: בא אסתמר מן קדמוהי וקבל למימרה לא תסרב לקבלה ארי לא ישבק לחוביכון ארי בשמי מימרה: כב ארי אם קבלא תקבל למימרה ותעבד כל דאמלל ואסני ית סנאך ואעיק לדמעיקין לך: כג ארי יהך מלאכי קדמך ויעלנך לות אמוראי וחתאי ופרזאי וכנענאי

רש"י

פסוק כ, שני גדי עזים (שס כו ט), ללמדך שכל מקום שנאמר 'גדי' סתם, אף עגל וכשם במשמע (חולין קיג). וזשלשה מקומות נכתב צמורה, אחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה, ואחד לאיסור זשול (שס קטו): (כ) הנה אנכי שולח מלאך. כאן נזכרו שעתידין לחטוא ושכינה אומרת להם כי לא אעלה בקרבך (לעג לג א): אשר הבינותי. אשר ומנתי לתת לכס, זהו פשוטו. ומדרשו, אל המקום אשר הכינתי כבר מקומי ניכר כנגדו, זה אחד מן המקראות שאומרים שזית המקדש של מעלה מכוון כנגד זית המקדש של מטה (תנחומא יט): (כא) אל תמר בו. לשון המראה, כמו אשר ימרה את פיך (יהושע א יט): כי לא ישא לפשעכם. אינו מלומד צדק, שהוא מן הכת שאין חוטאין, ועוד שהוא שליח ואינו עושה אלא שליחותו (תנחומא יט): כי שמי בקרבו. מחובר לראש המקרא, השמר מפניו כי שמי משותף צו"ל. ורבותינו אמרו (סנהדרין לח): זה מטטרו"ן ששמו כסם רבו, מטטרו"ן צגימטריא שדי: (כג) וצרתִי. כתרנונו ואעיקל"ט:

(יח) לא תזבח על חמץ וגו'. לא תשחט את הפסח בארבעה עשר בניסן עד שתזער החמץ"ט (פסחים ה. מילתא מס' דכספא ט): ולא ילעין חלב חגי וגו'. חוק למוצאי: עד בוקר. יכול אף על המערכה יפסל בלינה, תלמוד לומר על מוקדה על המזבח כל הלילה"א (ויקרא ו ב) (מילתא שס): ולא ילעין. אין לינה אלא בעמוד השחר, שנאמר עד צקר, אבל כל הלילה יכול להעלותו מן הרגפה למוצא (מגילה כא. זמנים פו): (יט) ראשית בכורי אדמתך. אף השביעית חייבת בצכורים, לכך נאמר אף כאן צכורי אדמתך, כיצ"ב, אדם נכנס לתוך שדהו ורואה תאנה שצפרה, כורך עליה גמי לסימון, ומקדישה (צכורים פ"ג מ"ב). ואין צכורים אלא משבעת המינין האמורים במקרא (דברים ט ט) ארץ חטה ושערה וגו"ל (צכורים פ"א מ"ג): לא תבשל גדי. אף עגל וכשם בכלל גדי, שאין 'גדי' אלא לשון ולד רך, ממה שאתה מוצא בכמה מקומות צמורה"ה שכתוב 'גדי' והולך לפרש אחריו 'עזים', כגון אנכי אשלח גדי עזים (נראשית למ י), את גדי העזים (שס

שפתי חכמים הקצר

וכתיב 'ארץ חטה' וגו', וילפינן (מנחות פד): בגזירה שוה 'ארץ' 'ארץ', דאין מביאין ביכורים אלא משבעת המינים (רא"ם, גו"א). לה. בא לומר שהם שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין, שלא תקשה דילמא בנין אב הוא לומר שכל 'גדי' הוא 'גדי עזים' (חולין קיג): (רא"ם). והביא רש"י שלשה פסוקים, כדי לומר שאפילו למאן דאמר שני כתובין מלמדין, שלשה אין מלמדין (מנח"י). לו. לא תבשל גדי בחלב אמו. לו. מוד"א כתיב 'הכינותי לך' דרשו כי הכינותי לעצמי (רא"ם). לת. ואינו נתינת טעם למה לא ישא לפשעכם, דאדרבה מפני ששמי בקרבו היה לו לישא לפשעכם (דב"ט). לו. שלא תפרש מלשון צורו, כמו 'וצרת הכסף' (דברים יד כה), אלא לשון צרה (רא"ם).

כט. ומה שנאמר דם, הוא אזהרה שלא יזרוק הדם בעוד החמץ קיים (רא"ם). ל. פירוש שאם היו החלבים מחוץ למוצח עד שעלה עמוד השחר, נפסלו בלינה, ושוב אינו יכול להעלותן עוד (רא"ם). לא. שיבול להעלותם על המזבח אפילו רגע אחד קודם עמוד השחר, הרי שבהיותם בעלות השחר על המערכה אינם נפסלים (גו"א). לב. בקצת נוסחאות אינו, והנוסח הוא אף השביעית חייבת בבכורים. בכורי אדמתך אדם נכנס וכו' (רא"ם). דא"ך שייך שיהיה חייב בבכורים בשביעית, הלא אינו יכול לומר 'האדמה אשר נתת לי' (דברים כו י) (גו"א, וראה נח"י). לג. לדעת כי זו בכרה ראשונה (מנח"י). לד. דכתיב (דברים כו ב) 'ראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך',

קָצִיר חֲטִיִּים וְחָג הָאֶסִּיף תִּקְוֹפַת הַשָּׁנָה:
כג **שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כָּל־זְכוּרְךָ**
אֶת־פְּנֵי הָאָדָם | יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כד כ"י
 אֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֵיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת־גְּבֻלְךָ
 וְלֹא־יִחַמַּד אִישׁ אֶת־אֶרֶץךָ בַּעֲלֹתְךָ לְרֵאוֹת
 אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה:
 כה לֹא־תִשְׁחַט עַל־חַמֵּץ דִּם־זֹבְחֵי וְלֹא־יֵלִין
 לְבַקֵּר זֶבַח חָג הַפֶּסַח: כו רֵאשִׁית בְּפוּרֵי
 אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשַׁל גְּדֵי בַחֲלָב אִמּוֹ: פ שְׁבִיעֵי

בפורי חצד חטין וחגא דכנשא
 במפקא דשפא: כג תלת זמנין
 בשפא יתחזון כל דכורף קדם
 רבון עלמא יי אלהא דישראל:
 כד ארי אתרף עממין מן קדמף
 ואפתי ית תחומף ולא יחמד אנש
 ית ארעף במסקף לאתחזאה קדם
 יי אלהף תלת זמנין בשפא: כה לא
 תכס על חמיע דם פסחי ולא
 יביתון לצפרא בר ממדבחה תרבי
 נכסת חגא דפסחא: כו ריש בפורי
 ארעף תיחי לבית מקדשא דיי
 אלהף לא תיכלון בשר בחלב:

רש"י

(מד) אוריש. כתרגומו פטרף, וכן קל לט (דברים ז לא), וכן
 וירקט את האמרי (במדבר כא לב) לשון גירושין: והרחבתי
 את גבולך. ואם רחוק מציב הבחירה ואיך יכול לראות
 לפני תמיד, לכך אני קובע לך שלש רגלים הללו: (כה) לא
 תשחט וגו'. לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים, או
 אזהרה לשחט או לזרקו או לאחד מצני חצורה (פסחים סג):
 ולא ילין. כתרגומו. אין לינה מועלת בראש המזבח, ואין
 לינה אלא בעמוד השמר (פסחים עז): זבח חג הפסח.
 אימוריו. ומכאן אתה למד לכל הקטר חלבים ואזורים:
 (כו) ראשית בכורי אדמתך. משעמ המנין האמורים
 בשבח ארץ, ארץ חטה ושערה וגו' (דברים ט ט), ודגש
 הוא דגש תמרים (ספרי כי תבוא טז): לא תבשל גדי.
 אזהרה לנשר בחלבי. ושלש פעמים כתוב צמורה, אחד
 לאכילה ואחד להנאה ואחד לאיסור ציטול (מילין קטו: מכלתא מס'
 דכספא ט): גדי. כל ולד רך צממע, ואף עגל וכבש, ממה
 שהורך לפרש צממה מקומות גדי עזים למדת שגדי
 סתם, כל יונקים צממע (מילין קיג): בחלב אמו. פרט
 לעוף שאין לו חלב אם, שאין איסורו מן הצממה אלא מדברי
 סופרים (שם קיג):

וקציר, יש מרבותינו אומרים על חריש של ערב שביעית
 הנכנס לשביעית וקציר של שביעית היוכל למונחי שביעית,
 ללמדך שמוסיפין מחול על הקודש, וכן משמע, ששם ימים
 מעבוד וציוס השביעי משבות, ועבודת ששת הימים שהתרחי
 לך, יש שנה שהחריש והקציר אסור, ואין צריך לומר חריש
 וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר (ויקרא כה ד) עֲדָךְ לֹא תִזְרַע
 וגו'. ויש מהם אומרים שאינו מדבר אלא בשבת, וחריש
 וקציר שהזכר צו לומר לך, מה חריש רשותי אף קציר
 רשותי, ילא קציר העומר שהוא מנוה ודוחה את השבת (ראש
 השנה ע:). (כז) בכורי קציר חטים. שאתה מביא צו שמי
 הלחם מן החטים: בכורי. שהיא מנחה ראשונה הבאה
 מן השדה של חטים למקדש, כי מנחת העומר הבאה בפסח
 מן השעורים היא (מנחות פד): וחג האסיף. צומן שאתה
 אוסף תבואתך מן השדה לבית. אסיפה זו לשון הכנסה לבית,
 כמו וחספתו אל פתך (דברים כג ז): תקופת השנה.
 שהיא צמחת השנה צמחת השנה הבאה: תקופת. לשון
 מסיבה והקפה: (כג) כל זכורך. כל הזכרים שצריך. הרבה
 מצות צמורה נאמרו ונכפלו ויש מהם שלש פעמים וארבע,
 לחייב ולענוש על מנין לאוין שבהם ועל מנין עשה שבהם:

שפתי חכמים הקציר

תורוק דמו על חמץ (רא"ם). כז. אם לאחד מאלו יש לו חמץ בביתו
 עובר בלאו (רא"ם). כח. מועלת הוא מלשון מעילה, והיינו דאין לינה
 פוסלת כשהאימורים כבר מונחים על ראש המזבח, אף על פי שלא
 נקרב (רא"ם). כט. אבל אם הקטיר קודם שעלה עמוד השחר אין זה
 לינה (מנח"י). ל. דהא הפסח אין נקרב אלא אימוריו (רא"ם).
 לא. שנפסין בלינה, מדכתיב זבח' ולא כתיב ילין לבוקר חג
 הפסח (רא"ם). לב. ולא שתביא מכל פרי אדמתך (רא"ם וראה גו"א).
 לג. דקשה לרש"י דבשבעת המינים חשיב נמי 'דבש', ודבש אינו פרי,
 וביכורים צריך פרי, על זה פירש 'דבש' הוא תמרים והוא פרי (מנח"י).
 וראה רא"ם). לד. בכל חלב, ואפילו בחלב עצמו. ויחלב אמו לאפוקי
 עוף, שאין לאמו חלב (רא"ם). לה. כיון דבכמה פסוקים כתיב גדי

סלעים אף התם כן (רא"ם). כ. דקשה לרש"י הא בשבת אסורות גם
 שאר מלאכות, אלא ערב שביעית אסור לחרוש שיועיל לשביעית, וקציר
 מתבואת שביעית היוצא לשביעית (מנח"י). כא. מה חריש רשות, שאין
 לך חריש של מצוה, אף קציר האסור של רשות הוא, ולא של מצוה,
 שמצוה לקצור אפילו מצאו קצור, ובא ללמד שדוחה שבת (רא"ם).
 כב. פירוש, זמן שמתחילים להקריב מנחות מן החטים החדשות, ולא
 ששבועות הוא זמן שמתחילים לקצור (רא"ם). כג. פירוש הנמצאים
 בך (רא"ם). ולא הזכרים שלך, דאם כן היה כולל אף את העבדים (גו"א).
 כד. דאם לא כן מאי 'כי אוריש וגו', מה נתינת טעם יש בו למה שלפניו
 (רא"ם). כה. פירוש 'על חמץ' שעדיין חמץ קיים, ולא עליו ממש
 (רא"ם). כו. והמקרא מסורס וקצר, כאילו כתוב 'לא תשחט זבחי ולא

שבעות: ועשית חג שבעות ליהוה אלהיך
 מסת נדבת ידך אשר תתן כאשר יברכך
 יהוה אלהיך: ושמחת לפני יהוה אלהיך
 אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי אשר
 בשעריך והגר והיתום והאלמנה אשר
 בקרבך במקום אשר יבחר יהוה אלהיך
 לשכן שמו שם: וזכרת כי עבד היית
 במצרים ושמרת ועשית את החקים האלה:
 פ מפטור י חג הסכת תעשה לך שבעת ימים
 באספך מגרנך ומיקבך: ושמחת בחגך
 אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר
 והיתום והאלמנה אשר בשעריך: שבעת
 ימים תחג ליהוה אלהיך במקום אשר יבחר
 יהוה כי יברכך יהוה אלהיך בכל הבואתך
 ובכל מעשה ידיך והיית אף שמחה: טז

כל זכורך את פני יהוה אלהיך במקום אשר יבחר בחג המצות
 ובחג השבעות ובחג הסכות ולא יראה את פני יהוה ריקם:

שבוועין: ותעבד חגא דשבוועיא
 קדם יי אלהך מסת נדבת ידך די
 תתן כמא די יברכך יי אלהך:
 י ותחדי קדם יי אלהך את יברך
 וברתך ועבדך ואמתך ולואה די
 בקרנך וגירא ויתמא וארמלתא
 די בינך באתרא די יתרעי יי
 אלהך לאשראה שכנתה תמן:
 י ותדבר ארי עבדא הויתא
 במצרים ותטר ותעבד ית קמיא
 האלין: י חגא דמטליא תעבד
 לך שבועא יומין במכנשך מאדךך
 וממצרתך: י ותחדי בחגך את
 וברך וברתך ועבדך ואמתך
 ולואה וגירא ויתמא וארמלתא
 די בקרנך: טו שבועא יומין תחג
 קדם יי אלהך באתרא די יתרעי
 יי ארי יברכך יי אלהך בכל
 עללתך ובכל עובדי ידך ותהי
 ברם חדי: ט תלת זמנין בשתא
 יתחזון כל דכורך קדם יי אלהך
 באתרא די יתרעי בחגא דפטיריא
 ובחגא דשבוועיא ובחגא דמטליא
 ולא יתחזון קדם יי ריקנין:

רש"י

הקין (ראש השנה יב). דבר אחר, באספך מגרנך ומיקבך למד
 שמסכנין את הסוכה בפסולת גורן ויקב"י (סוכה יב):
 (טו) והיית אף שמחה. לפי פשוטו אין זה לשון זוויל אלא
 לשון הצטחה. ולפי תלמודו (פסחים עא. ספרי קמ"ד) למדו מכאן
 לרבות ליל יום טוב האחרון לשמחה"י: (טז) ולא יראה
 את פני ה' ריקם. אלא הצא עולות ראיה"י ושלמי
 חגיגה (חגיגה ז).

(י) מסת נדבת ידך. די נדנת ידך, הכל לפי הנרכה
 הצא שלמי שמחה וקדש קרואים לאכול: (יא) והלוי והגר
 והיתום והאלמנה. ארבעה שלי כנגד ארבעה שלך צדק
 וצדק ועדך ואמתך, אם אתה משמח את שלי אני משמח
 את שלך (מנחות יז): (יג) וזכרת כי עבד היית וגו'.
 על מנת כן פדיתך שתשמור ומעשה את החוקים האלה:
 (יג) באספך. בזמן האסוף שאתה מכניס לצית פירות

שפתי חכמים הקצור

חלק, ומה ראת לרבות ליל יום טוב אחרון ולהוציא ליל יום טוב ראשון,
 מרבה אני ליל יום טוב אחרון שיש שמחה לפניו, דהיינו החג, לכן צריך
 לכוללו עם שבעת הימים, מה שאין כן ליל יום טוב ראשון (מנח"י עפ"י
 רא"ם). יג. שלמי חגיגה דריש מדכתיב בסמוך (פסוק יז) 'איש כמתנת ידו'
 המורה על עולת ראיה ועל שלמי חגיגה, כדתינא בספרי, שכל אחד
 מאלו, אין לו שיעור מן התורה, אלא כפי מתנת ידו (רא"ם).
 חסלת פרשת ראה

קוצר היום זה קוצר למחר, אלא בקצירת העומר, אך מפני שתחילת
 הקציר הוא העומר, כתב 'מהחל חרמש בקמה' במקום מקצירת העומר
 (מנח"י עפ"י רא"ם). י. תרגום 'די מחסורו' (לעיל טו ח) כמסת חסרונו
 (מנח"י עפ"י רא"ם). יא. פסולת גורן הוא התבן, ופסולת יקב הם
 החרצנים, לאפוקי המחובר והמקבל טומאה (מנח"י עפ"י רא"ם).
 יג. כדתניא פרק לולב וערבה (סוכה מח). 'והיית אף שמח' לרבות ליל יום
 טוב אחרון, או אינו אלא לרבות ליל יום טוב ראשון, תלמוד לומר 'אך'

שיג

שְׁתֵּה ויִכְתֹּב על הַלַּחַת אֶת דְּבַרֵי הַבְּרִית
עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים:

את דברי הברית. נ"ל [תורה שבע"פ].

[לד ל] וַיֵּיָא אֶהְרֹן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת
מֹשֶׁה וְהָיָה קָרָן עֹזר פָּנָיו וַיִּרְאוּ מַגִּשֶׁת
אֵלָיו:

את משה. וזהו שכניה.

[לד לב] וְאַחֲרָי בֶן נִגְשׁוּ כָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיִּצְוֶם אֶת כָּל אֲשֶׁר דָּבַר יְהוָה אֹתוֹ בְּהַר
סִינַי:

ויצום את כל אשר דבר. נ"ל [לד כח].

[לד לד] וּבָבֹא מֹשֶׁה לִפְנֵי יְהוָה לְדַבֵּר
אֹתוֹ יְסִיר אֶת הַמַּסְנֶה עַד צֵאתוֹ וַיִּצָּא
וּדְבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת אֲשֶׁר יִצְוָה:

את המסוה. אז הסירו לגמרי לא שהסירו
מעל פניו והניחו תלוי מאחוריו או
לפניו.

את אשר יצוה. נ"ל [לד כו].

[לד לה] וַרְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵי מֹשֶׁה
כִּי קָרָן עֹזר פָּנָיו מֹשֶׁה וְהִשִּׁיב מֹשֶׁה אֶת
הַמַּסְנֶה עַל פָּנָיו עַד בֹּאוֹ לְדַבֵּר אֹתוֹ:

את פני משה. [נ"ל, לד לו].

את המסוה. לקשרו בקשר מוחלט, ושלל
יוזו ולא יפריחהו הרוח מעל פניו.

הדברות [שמות כ ב] הוא אזהרה על עשיית פסל
לעבודת אלילים, והכתוב לאחר עשרת הדברות
לא תעשון אתי אלהי כסף [שם כ ב] הוא אזהרה
על עשיית הכרוכים כו' כמ"ש שם.

[לד יח] אֶת חַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת
יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתְךָ לְמוֹעֵד
הַרְשׁ הָאֲכִיב כִּי בַחֲדָשׁ הָאֲכִיב וַיָּצֵאת
מִמִּצְרָיִם:

את חג המצות. ערכ יום טוב.

[לד כג] שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל
יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵי הָאֱלֹהִים יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:

את פני. נ"ל [שמות כד יז].

[לד כו] וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה כְּתֹב לְךָ
אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה כָּרַמְתִּי אֹתְךָ בְּרִית וְאֵת יִשְׂרָאֵל:

את הדברים. נ"ל [לד א].

האלה. וכרש"י ולא אתה רשאי לכתוב תורה
שבעל פה.

וזכו הוא אומר כתוב לך וגוי, אלא שיכתוב
את הדברים שבעל פה ברמז.

כי ע"פ פי הדברים. אמרו ז"ל [גיטין ס' ע"ב]
לא כות הקב"ה ברית עם ישראל אלא על
דברים שבעל פה, כמפורש כאן, וזהו כי
תורה שבכתב למשה ניתנו והוא נהג בהם
עין יפה כו'.

ואת ישראל. זה ה'את' כמו עם, זולת אין
לו טעם.

[לד כח] וַיְהִי שֵׁם עִם יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם
וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַל וַיָּמִים לֹא

חשבים שהוא כבוד לשמים. וטוב הוא מותר
לכס, על זה בא הכתוב כאן להזהיר עליו ביחוד,
בכך מדויק לשון מקרא זה היטב על משמע
פשוט. אבל הכתוב לא תעשה פסל שבעשרת

נתיב:
אחרי

לדים
חסים

מה
ויקרא

י את
יחורו
באמור
וקנח
ז עמך
ל מה
צדקה
כחש
הנוכח
ה זרה
ותפאר
אחד
ם לא
ה. גם
ה הלא
ועל כן
מדון.

כענין
הקדש
נתיב כי
ין שם
ומדבר,
ביניהם
לב א,
אפילו
יה, רק
שאתם

עיה

אבל אלהי ישראל אינו נראה, שכן כתוב כי לא יראני האדם וחי, וכן לא קשה מה שאמר ישעיה [ו' א] ואראה את ה', והוא מה שאמרו בו חז"ל [יבמות פ"ט ע"ב] שבאספקלריא שאינו מאירה אפשר לראות, 'את' היא אספקלריא שאינה מאירה ודאי, המשכיל יבין. וכן הוא הפירוש בכתוב שאחר זה ויחזו את.

והוא שאמר דוד והראנו אתו [שמאל ב' טו כח], וחסר וי"ו, ואת טפל, כי אות היא אות ברית. וכן מאמר איוב [מ"ה] עיני ראתה, כי היה דברו עם אספקלריא שאינה מאירה כמו שאמר בתחלת הפרשה [שם] ויען איוב 'את' ה' הוא שראתה עינו.

[כד י"א] ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו:

ויחזו את האלהים. [כגיל פסוק י].

ויחזו וגו' ויאכלו וישתו [בתרגום אונקלוס וחזו ית יקרא דה' והו חזן בקרבניהון דאתקבלו ברעוא כאלו אכלן ושתן. עיין עמודי שמים [בית גיב']¹.

שנאמר ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו. וכתב: מדלא כתיב איפכא ויאכלו וישתו ויחזו [ביתור לפי מה שכתב הרשב"א [בעין יעקב] באגדת סעודת לויתן [ב"ב ע"ד ע"ב], כי האכילה ושתייה הם הכנות להשגת הנבואה] אלא על כרחך פירושו בתרגום אונקלוס [שגורמה להם כאילו אכלו ושתו], שההוגה מזיו השכינה עמדה להם במקום אכילה ושתייה, כי היא ודאי האכילה ושתייה האמיתית, אשרי הזוכה, אלהים יעשה למחכה.

ישראל שלוחיהם לעבודה, כמו שאמרו כ"ח ותי כתני שלוחי דידן, ונשתמש הכתוב בלשון זה לכנותם בלשון של שירות מיוחד להבדילם מן הכהנים, לזה מורה גם 'את' ולומר שהיו טפלים לכהנים משרתים בבית.

[כד חן] ויקח משה את הדם ויזרק על הדם ויאמר הנה דם הברית אשר קרת ה'ה עמכם על כל הדברים האלה:

את הדם. לפי לשון רש"י [להזות אותן על הדם], נראה לכאורה שזרק הדם על הדם ממש, ויהא זה נס מן הנסים הגדולים המצומים שיספיק דם אגנות לזרוק על כל הדם הרב, אבל צריך ישוב המקראות על פי דבני של אונקלוס [שתרגם ונסב משה ית דמא וזרק על מדבחא לכפרא על עמא כפ].

את הדם. עיין גלעד, וי"ל שאין עיקר כפרה אלא כדם עולה, זהו 'את' לרבות דם שלמים.

[כד י'] ויראו את אלהי ישראל ותחת

יגלו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר:

את ארצי ישראל. 'את' אלהי ישראל ראו,

גור כמו שכתוב ומשרתו יהושע בן נון גער והיה משרת נביא אחד שהיה כימיו או חכם ר"ל ביד גדול ממני ראוי לשלוח זה השליחות לא בידי כמו שאמר משה רבינו שלח נא ביד תשלח. בת ע"י נדרים ל"ה ע"ב. כ"ב. עיין נתינה לגר בארוכה.

ל. עיין בסידור מעמרות ליום השבת, כביאור הנ"ל ברכות י"ז ע"א, עוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתייה וכו' אלא צדיקים יושבים ומשרתיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה

יצב רגלי אל.

ישקאל מ ליהנה

יו טפלים

נערי בני אונקלוס, לא ידעתי לי בעבור אל, קרא מ וכו'.

וי, כענין כן יקרא ר עודנו דושע בן ע' [מלכים ז' תים את ירמיהו לג לבכורות י ה"ב, ערי בני

י"ב) שור דש רש"י לישראל בחידושי לגמרי. ממה.

שרת את

נער ר"ל ים יקרא

בחריש ובקציר תשבות. מה חריש רשות
אף קציר רשות יצא קציר העומר
שהוא מצוה. מיירי דחל העומר בשבת, א"כ
שבועות אימת בשבת ואז אין חגיגה וראיה
קרבין שאינן דוחין השבת ויום טבוח אחר
השבת לכן כתיב חג שבועות דהוא על
תשלומין כל שבעה וכדיליף ריש ראש השנה,
והחגיגה קריבה בתשלומין לכן לא כתיב חג
הקציר כמו במשפטים ודו"ק. ולכן כתיב חג
האסיף להורות דאף שמיני לתשלומי חגיגה
אף שאין בו סוכה:

**שֶׁלֹשׁ פַּעֲמִים בַּשָּׁנָה יִרְאֶה כּוֹ' כִּי אֹרִישׁ גּוֹיִם
מִפְּנֵיךָ וְלֹא יַחֲמוּד אִישׁ אֶת אֶרְצְךָ. הִנֵּה**

**בְּפ' משפטים כתוב שלש פעמים בשנה וכו'
ולא סיים ולא יחמוד איש את ארצך, הוא
כמו שאמרו בפרק כיצד מעברין שאלמלא
נשתברו לוחות ראשונות לא שלטה בהם
אומה ולשון, וא"כ לא היו צריכים לירא פן
יקח אחר את ארצם, אבל כאן שנשתברו
הלוחות ויכולים האומות לנצחן ולשלוט
בהן, לכן הוצרך השי"ת להבטיח שע"י מצות
ראיה ברגל לא יזוקו ולא יחמוד איש את
ארצם:**

**לֹא תִבְשַׁל גְּדֵי כּוֹ'. במכילתא יכול שאינו
נוהג אלא בפני הבית בזמן שמביא
בכורים ת"ל לא תאכלו כל נבלה לא תבשל
גדי כו' מה נבלה נוהג שלא בפני הבית. יתכן
כי אחר שלוח מרגלים וימאסו בארץ חמדה
בכיה זו נקבע לדורות כמו שכתוב וימאסו
בארץ חמדה וישא ידו להם להפיל אותם
בגוים ולזרותם בארצות, לכן כתוב דבשר
בחלב דומי' דנבלה אף שלא בפני הבית
ודו"ק:**

**וַיֹּאמֶר ד' אֵל מֹשֶׁה כֹּתֵב לְךָ אֶת הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה כּוֹ' ויכתוב על הלוחות את**

מנהיג הדור וכמו דאמהתא דבי קיסר קרו
ליה מדברנא דאומתיה, ונשוא פנים זה ר'
אבוה בבי קיסר, וכן היה נוהג לנקום בעושי
עבירה וביחוד במינים, וכמו שאמרו בעו"ג
כ"ח שאני ר' אבוה דמוקמי ביה מיני
בנפשיהו תמות נפשי עם פלשתים, ולכן היו
מראין לו י"ג נהרי דאפרסמון שכל אחד נגד
מדה אחת, אף שהתנקם בעושי רע יש לו
שכר הצפון על זה, לכן אמר ואני אמרתי
לריק יגעתי כו', אכן משפטי מה שעשיתי
משפט וריב ברשעים את אלקי הוא שהדביק
במדותיו של הקב"ה שלא ישא פנים
לשונאיו, המה עובדי עו"ג ודוק היטב:

**כִּי אֶת מִזְבְּחֹתֶם תִּתְּצוּן כּוֹ'. של האמורי
והכנעני כו' ואת אשיריו תכרותון פירוש
של יושב הארץ לכן באו בלשון יחיד וכמו
דאמרו בעו"ג דף נ"ג דארץ ישראל מוחזקת
להם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו
ואשירות הוו מחובר לקרקע רק דמתסרו
משום דכיון דפלתו לעגל גלו דניחא להו
והוי כעכו"ם של ישראל דלא מהני ביטול,
לכן רק הני דהוי עד עשיית העגל בעי שרפה
אבל דבחר כן לא בעו שרפה לכן רק של
יושב הארץ שכעת יושב בארץ אבל מזבח
ומצבה דבתלוש מיתסרי דבחר העגל ג"כ
עיי"ש ודו"ק:**

**וַזָּנוּ בְּנוֹתָיו אַחֲרָי וכו' והזנו את בניך אחרי
אלהיהן. דישראל לא קני בעו"ג דאסורה
בהנאה ויעוין מג"א סימן תקפ"ו ואכמ"ל,
רק דעו"ג לא אסור ליה ליהנות מע"ז ולגבי
דידיה ממון גמור הוי, וכמו דשרי רבה בר
אבוה להני דמגיירי לאיזבוני איסורים שלהם
(בהשוכר ס"ד) ולכן לעולם מקרי אלהיהן
בלשון נקבה ולא אלהיהם במ"ם דמוסב על
הבנות, אף כי יזנו בניך ודו"ק:**